

УДК 378:070-051]111.852-047.22

DOI <https://doi.org/10.32782/ART/2024-4-2>

ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ЖУРНАЛІСТІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ

Бей Ірина Юрївна

докторка філософії, викладачка вищої категорії

Відокремленого структурного підрозділу "Івано-Франківський фаховий коледж

Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника"

ORCID ID: 0000-0002-9308-3305

e-mail: iryna.bei@pnu.edu.ua

У статті висвітлено особливості формування естетичної компетентності майбутніх журналістів в освітньому процесі фахового коледжу. Стверджується, що підготовка означених фахівців до професійної діяльності має бути спрямована на розвиток у них потреби пізнавати прекрасне, розуміти естетичні цінності, здобувати глибокі гуманітарні знання про закономірності розвитку вітчизняного та світового мистецтва. Зазначається, що естетична компетентність майбутніх журналістів виявляється в наявності естетичних знань, естетичних суджень, емоцій, цінностей, ідеалів, поведінки тощо.

Виявлено, що естетична компетентність є важливою частиною ефективної навчальної та позааудиторної виховної роботи щодо формування професійної майстерності у майбутніх журналістів. Виділено педагогічні умови, що впливають на формування естетичної компетентності здобувачів освіти означеного рівня.

Запропоновано авторське визначення естетичної компетентності як здатності естетично сприймати та розуміти прекрасне, висловлювати естетичні судження, виявляти емоції, усвідомлювати культурні цінності, адекватно ставитися до ідеалів тощо. Стверджується, що формування естетичної компетентності в майбутніх журналістів – довготривалий процес, ефективність якого залежить від комплексної освітньої діяльності викладачів фахових коледжів. Зазначається, що формування естетичної компетентності майбутніх журналістів доцільно здійснювати в ході вивчення ними дисципліни «Мистецтво (Історія української та зарубіжної культури)».

Констатується, що ефективність формування означеної компетентності в майбутніх журналістів підвищується в ході досягнення ними загальнокультурного та естетичного складників навчального матеріалу. Розглянуто структурні компоненти естетичної компетентності та запропоновано методи її формування в освітньому процесі фахового коледжу, серед яких провідну роль відведено дослідницько-пошуковій діяльності.

Перспективним напрямом подальшого дослідження порушеної проблеми визначено розробку шляхів інтегрування матеріалу навчальних дисциплін.

Ключові слова: естетична компетентність, майбутні журналісти, фаховий коледж, міжпредметна інтеграція, способи навчання.

FORMING THE AESTHETIC COMPENENCE OF FUTURE JOURNALISTS IN THE EDUCATIONAL PROCESS OF A PROFESSIONAL COLLEGE

Iryna BeiSeparate structural subdivision "Ivano-Frankivsk professional college
of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University"

The article highlights the peculiarities of forming the aesthetic competence of future journalists in the educational process of a professional college. It is claimed that the training of the noted specialists for the professional activity should be aimed at the developing their need to learn about beauty, understand the aesthetic values, acquire deep humanitarian knowledge about the patterns of development of national and world art. It is pointed out that the aesthetic competence of future journalists is appeared in the presence of aesthetic knowledge, aesthetic judgements, emotions, values, ideals, behaviour, etc.

It has been found that aesthetic competence is an important part of the effective educational and extracurricular upbringing work concerning the formation of future journalists' professional skills. The pedagogical conditions that influence the formation of the aesthetic competence of students of this level are highlighted.

It is proposed the author's own definition of the aesthetic competence as the ability to aesthetically perceive and understand beauty, express aesthetic judgements, show emotions, understand cultural values, have an adequate attitude to ideals, etc. It is argued that forming future journalists' aesthetic competence is a long-term process, the effectiveness of which depends on the complex educational activity of lecturers of professional colleges. It is noted that forming future journalists' aesthetic competence it is advisable to carry out in the course of studying the discipline «Art (History of Ukrainian and Foreign Culture)».

There has also been stated that the effectiveness of the formation of this competence in future journalists increases in the course of their comprehension of the general cultural and aesthetic components of the educational material. The structural components of the aesthetic competence are considered and methods of its formation in the educational process of the professional college are proposed, among which the leading role is given to research and development activities.

A perspective direction for the further research of the problem raised it is defined the development of the ways of integrating the material of academic disciplines.

Key words: *aesthetic competence, future journalists, vocational college, interdisciplinary integration, teaching methods.*

Постановка проблеми. Інтеграція України в європейський освітній простір висуває на перший план проблеми впровадження сучасних методів навчання в процес підготовки майбутніх журналістів до фахової діяльності.

Науковці та практики однією із головних проблем означеної підготовки вважають оновлення змісту, структури та методики навчання, які спрямовані на забезпечення загального розвитку здобувачів освіти, важливим компонентом якого виступає естетична компетентність.

У педагогічних дослідженнях акцентується на тому, що формування естетичної компетентності майбутніх журналістів має здійснюватися з використанням технологій, які здатні забезпечувати високий рівень креативності, сприяти творчій самореалізації, розвивати сучасний стиль мислення. У зв'язку з цим в освітньому процесі фахових коледжів на перший план висуваються вимоги раціонального підходу до формування означеної компетентності здобувачів освіти, які отримують освітньо-кваліфікаційний рівень «фаховий молодший бакалавр» спеціальності «Журналістика».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній педагогічній теорії дослідження проблеми естетичного виховання та формування естетичної компетентності особистості були предметом дослідження вчених на різних рівнях: *філософському* (Г. Васянович, А. Герасимчук, І. Зязюн, В. Кремень та ін.); *психологічному* (І. Бех, Л. Виготський, Г. Костюк, В. Моляко, В. Рибалка та ін.); *в аспекті професійної освіти* (С. Вітвицька, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, С. Сисоєва та ін.).

Питанням формування естетичних смаків присвячені наукові доробки Н. Калашник, В. Радкіної; естетичний світогляд досліджувала І. Зелена; естетичні почуття – М. Кір'ян; розвиток естетичної культури в умовах функціонування комфортного навчального естетичного середовища вивчали С. Вдович, Н. Миропольська, М. Нечепоренко, Н. Шийко.

Окрім цього, за останні десятиліття в наукових вітчизняних дослідженнях значну увагу було

приділено проблемі формування естетичної компетентності майбутніх фахівців. Вона активно досліджувалася в наукових розвідках таких учених, як Л. Глазунова (формування естетичної компетентності майбутнього вчителя); Т. Койчева, О. Галицан, Т. Осипова (критеріальний підхід до формування естетичної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей); Г. Фесенко (естетичні компетенції як чинник виховання та професійного становлення студентства) тощо.

Проте, не зважаючи на значний інтерес учених до естетичних цінностей, естетичного світосприйняття особистості, в психолого-педагогічній науці естетичні поняття, загалом, та поняття естетичної компетентності, зокрема, розглядаються науковцями неоднозначно, не мають єдиного визначення та відповідно, потребують подальшого вивчення, узагальнення та систематизації.

Мета статті. Розкрити особливості формування естетичної компетентності майбутніх журналістів в освітньому процесі фахового коледжу.

Виклад основного матеріалу. Реформування та модернізація української освіти спрямовуються на саморозвиток та самореалізацію компетентної особистості, що, у свою чергу, вимагає ефективної підготовки журналістів, здатних відповідати на всі виклики сучасного суспільства.

Ураховуючи загальноосвітні тенденції щодо підготовки означених фахівців до професійної діяльності, пріоритетним завданням закладів передвищої освіти є всебічний розвиток особистості, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей, необхідних для успішної самореалізації.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема формування у майбутніх журналістів естетичної компетентності. У низці наукових досліджень означена компетентність визначається як уміння виявляти естетичне ставлення до світу в різних галузях діяльності людини; оцінювати предмети та явища, їх взаємодію, що формуються під час опанування різних видів мистецтва.

Погоджуємося з твердженням Д. Боклах про те, що конкурентноздатні фахівці мають володіти не лише професійними вміннями та навичками, але й уміти швидко реагувати на запити сьогодення, розуміти та відчувати сутність мистецтва, бути креативними, творчо активними в усіх життєвих ситуаціях. У зв'язку з цим одним із завдань їхньої підготовки є формування умінь і навичок естетичної поведінки, естетики побуту, зовнішнього вигляду, удосконалення здібності до естетичного сприйняття та діяльності, вироблення системи естетичних потреб, розвиток почуття краси та готовності діяти за її законами (Боклах, 2023).

Важливою у даному аспекті вважаємо твердження А. Карам, що пропонує під естетичною компетентністю розуміти інтегративну особистісно-професійну характеристику такого фахівця, який здатний демонструвати уміння будувати професійно-навчальну діяльність за естетичними законами (розуміння характеристик трагічного і комічного, прекрасного і потворного, піднесеного і низького) та володіє комплексом спеціальних знань і умінь (уміння вирішувати професійні завдання, керуючись естетичними ідеалами, культурно-гуманістичними цінностями) (Карам, 2019).

У свою чергу, І. Білан стверджує, що естетична компетентність тісно пов'язана з естетичною культурою, діяльністю та вихованням, а також естетичними смаками та уподобаннями (Білан, 2021).

Натомість Л. Глазунова зазначає, що естетична компетентність є частиною естетичної культури, «яка визначає естетичні знання, смак, ідеали, розвиток здатності естетичного сприйняття явищ дійсності, потреби додавати краси творам мистецтва, навколишньому світу, охороняти красу природи». На її переконання, формування естетичної компетентності відбувається в процесі індивідуальної творчої діяльності, естетичних стосунків з навколишнім світом, з народною творчістю, з природою тощо (Глазунова, 2012).

Для усвідомлення змісту естетичної компетентності важливим є визначення її структури. Досліджуючи означений феномен у ході підготовки майбутніх фахівців, Т. Грищенко визначає наступні компоненти:

- *когнітивний*, що передбачає усвідомлення необхідності формування естетичної компетентності в професійній діяльності та повсякденному житті; володіння широким спектром мистецьких і культурологічних знань; розуміння сутності, походження, особливостей та видової специфіки мистецтва; планування системи дій щодо побудови естетичної культури з урахуванням власних інтересів та особливостей;

- *почуттєво-ціннісний* (ціннісне ставлення до навколишнього світу, мистецтва, себе, бажання

зберігати та поширювати естетичні цінності; розвиток естетичних почуттів; здатність повноцінно сприймати прекрасне в мистецтві й дійсності; прагнення створювати й використовувати естетичні цінності в освітній діяльності, доносити їх значущість до здобувачів);

- *естетично-діяльнісний* (потреба в спілкуванні з прекрасним, переживання краси довкілля, сприйняття та естетична оцінка творів мистецтва, сформованість інтересів, смаків, ідеалів, поведінки на основі естетично значущих норм; свідоме застосування естетичних знань, умінь і навичок на практиці; уміння планувати й організовувати педагогічну діяльність згідно з естетичними нормами суспільства тощо);

- *оцінно-рефлексивний* (здатність до оцінки власної естетичної культури; уміння грамотно аналізувати та здійснювати естетичну оцінку явищ дійсності й мистецтва; прагнення до самоаналізу й самовдосконалення естетичних інтересів, смаків, ідеалів, поведінки тощо (Грищенко, 2023).

Таким чином, результати аналізу наукових джерел з порушеної проблеми дозволили нам визначити власне розуміння естетичної компетентності майбутнього журналіста.

Розглядаємо її як його здатність естетично сприймати та розуміти прекрасне, висловлювати естетичні судження, виявляти емоції, усвідомлювати культурні цінності, адекватно ставитися до ідеалів тощо. Формування естетичної компетентності означених фахівців визначаємо як процес поступового засвоєння естетичних знань, розуміння та прийняття естетичних цінностей, а також як розвиток емоційної спрямованості.

Вважаємо, що формування естетичної компетентності в майбутніх журналістів – довготривалий процес, ефективність якого залежить від комплексності освітньої діяльності викладачів фахових коледжів.

Формуванню естетичної компетентності майбутніх журналістів значну увагу приділяємо в ході вивчення здобувачами освіти навчальної дисципліни «Мистецтво (Історія української та зарубіжної культури)».

Основною метою курсу є надання студентам системи глибоких гуманітарних знань про закономірності розвитку вітчизняного та світового мистецтва, культуру як специфічний та унікальний феномен людства; вивчення ролі мистецтва у розвитку, єдності та суперечності різноманітних процесів і тенденцій у ньому; узагальнення та систематизація знань про сучасні методики філософського, політологічного, соціального аналізу; розуміння мистецьких процесів, що відбуваються в соціумі.

Переконані, що досягнення означеної мети в ході професійної підготовки майбутніх журналістів має здійснюватися через осягнення

студентами загальнокультурного та естетичного складників навчального матеріалу, мати лінгвокультурологічну спрямованість.

Це призводить до усвідомлення необхідності міждисциплінарної інтеграції, підґрунтям якої є пізнання естетичних цінностей як найважливішого засобу спілкування з творами мистецтва, та дозволить:

- забезпечити стабільні й ґрунтовні універсальні знання майбутнього журналіста
- гарантувати багатовекторну інтелектуальну спрямованість на формування естетичної компетентності;
- надавати студентам можливість визначати пріоритетність запропонованих завдань, форм, методів роботи;
- спрямовувати засвоєння навчального матеріалу на збагачення суб'єктивного естетичного досвіду кожного студента, формувати його прагнення до самореалізації (Галіцян, Койчева & Осипова, 2020).

Відповідно, на заняттях з означеної дисципліни під час вивчення теми «Культура і мистецтво в системі науки» вчимо студентів усвідомлювати наступні позиції: Як навчитися розуміти мистецтво? Як аналізувати твори мистецтва та тлумачити закладений у них зміст?

На ці та інші цікаві питання студенти відповідають на заняттях з дисципліни «Мистецтво (Історія української та зарубіжної культури)». Майбутнім журналістам пропонується «розшифрувати» значення картин у ході виконання цікавих завдань, що надаються їм у форматі схеми, за якою вони вчаться аналізувати твори мистецтва. Акцентується увага на тому, що, перш за все, у ході розгляду картини необхідно бути вкрай уважними, прагнути не пропустити жодної деталі, ні найменшого предмета, адже в роботі будь-якого митця завжди є неповторність, а головне – сенс. Причому цей сенс не лежить на поверхні, він закодований. Потім, розглянувши той чи інший предмет, студенти мають визначити

його якості, дати йому характеристику. Майбутні журналісти мають усвідомити, що колір і світло також відіграють важливу роль. Іноді цього буває достатньо, щоб зв'язати персонажі однією думкою і сформулювати таким чином загальну ідею зображеного.

Важливу роль в процесі формування естетичної компетентності студентів спеціальності 061 «Журналістика» відіграє організована на означених заняттях дослідницька діяльність, яка розвиває у них навички пошукових здібностей, адже кожен студент самостійно відшукує вражаючі факти про майстрів минулого та їхні видатні полотна.

Висновки. Отож, у процесі дослідження порушеної проблеми дійшли висновку, що важливим аспектом освітньої діяльності фахового коледжу є формування в здобувачів освіти естетичної компетентності, що декларує наявність відповідних інтересів, смаків, ідеалів, поведінки на основі естетично значущих норм.

Естетична компетентність засвідчує наявність у студентів – майбутніх журналістів – здатності до свідомого застосування естетичних знань, умінь і навичок на практиці; ціннісного ставлення до навколишнього світу, мистецтва; бажання зберігати та поширювати естетичні цінності; прагнення створювати й використовувати їх в освітній діяльності.

Окреслюючи особливості формування естетичної компетентності у майбутніх журналістів, зауважимо, що одним із засобів її формування є навчання за індивідуальною освітньою траєкторією з використанням різноманітних форм і методів інноваційного спрямування на заняттях навчальної дисципліни «Мистецтво (Історія української та зарубіжної культури)».

Перспективними напрямками подальшого дослідження порушеної проблеми вважаємо формування означеної компетентності засобами інтегрування з іншими навчальними дисциплінами в освітньому процесі фахового коледжу.

Література:

- Баніт, О. (2022). Творча складова професійної підготовки майбутніх журналістів. *Молодь і ринок*, 3–4, 201–204.
- Білан, І. (2021). Дефініції поняття «естетична компетентність» у психолого-педагогічній літературі. *Inter Conf*, (59). URL: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/13159>
- Боклах, Д. (2023). Теоретичні аспекти формування естетичної компетентності майбутніх учителів англійської мови. *Інноваційна педагогіка*. Теорія і методика професійної освіти. 63, 79–81.
- Галіцян, О., Койчева, Т., Осипова, Т. (2020). Методичний ресурс формування естетичної компетентності майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Сер. «Педагогічні науки». 1, 7–13.
- Газунова, Л. (2012). Формування естетичної компетентності майбутнього вчителя-філолога. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 6, 268–274.
- Грищенко, Т. (2023). Індивідуальна освітня траєкторія як засіб формування естетичної компетентності майбутніх учителів початкової школи. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького*. 2, 173–179.
- Дяченко, М. (2013). Особливості соціалізації майбутніх журналістів у процесі підготовки до професійно-творчої діяльності. *Соціальна педагогіка: теорія та практика*. 1, 45–55.

Карам, А. (2019). Сутнісні характеристики феномену «естетична компетентність особистості». *Педагогічна освіта: Теорія і практика*. Психологія. Педагогіка. 32, 81–86.

References:

Banit, O. (2022). Tvorchia skladova profesiinoi pidhotovky maibutnikh zhurnalistiv [The creative component of future journalists' professional training]. *Molod i rynok*, 3–4, 201–204 [in Ukrainian].

Bilan, I. (2021). Definitzii poniattia «estetychna kompetentnist» u psykholoho-pedahohichnii literaturi [Definitions of the concept of «aesthetic competence» in psychological and pedagogical literature]. *Inter Conf*, (59). Retrieved from: <https://ojs.ukrlogos.in.ua/index.php/interconf/article/view/13159> [in Ukrainian].

Boklakh, D. (2023). Teoretychni aspekty formuvannia estetychnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv anhliiskoi movy [Theoretical aspects of forming the aesthetic competence of future English teachers]. *Innovatsiina pedahohika. Teoriia i metodyka profesiinoi osvity*. 63, 79–81 [in Ukrainian].

Halitsan, O., Koicheva, T. & Osypova, T. (2020). Metodychnyi resurs formuvannia estetychnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv humanitarnykh spetsialnostei [A methodical resource of forming the aesthetic competence of future teachers of humanitarian specialties]. *Naukovyi visnyk Pivdennoукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського*. Ser. «Pedahohichni nauky». 1, 7–13 [in Ukrainian].

Hazunova, L. (2012). Formuvannia estetychnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia-filologa [Forming the aesthetic competence of a future philologist teacher]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*. 6, 268–274 [in Ukrainian].

Hryshchenko, T. (2023). Indyvidualna osvitnia traiektoriia yak zasib formuvannia estetychnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv pochatkovoi shkoly [Individual educational trajectory as a means of forming the aesthetic competence of future primary school teachers]. *Visnyk Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Bohdana Khmelnytskoho*. 2, 173–179 [in Ukrainian].

Diachenko, M. (2013). Osoblyvosti sotsializatsii maibutnikh zhurnalistiv u protsesi pidhotovky do profesiino-tvorchoi diialnosti [Peculiarities of future journalists' socialization in the process of preparation for the professional and creative activity]. *Sotsialna pedahohika: teoriia ta praktyka*. 1, 45–55 [in Ukrainian].

Karam, A. (2019). Sutnisni kharakterystyky fenomenu «estetychna kompetentnist osobystosti» [The essential characteristics of the phenomenon of «aesthetic competence of the personality»]. *Pedahohichna osvita: Teoriia i praktyka*. Psykholohiia. Pedahohika. 32, 81–86 [in Ukrainian].